

Alexandrina Năstase - fotografie-legitimă, Reuniunea Femeilor Române, 1930, colecția Ana Ciornei.

**Profesor
ANA CIORNEI (IAȘI)**

Alexandrina Palade Năstase (1890 - 1972) - O viață închinată unei nobile misiuni

Alexandrina Palade s-a născut la 4 august 1890 la Târgu Ocna, județul Bacău. Tatăl, Grigore Palade, militar de profesie și mama, Elena, născută Antohi, au crescut cu dragoste șapte copii, patru băieți și trei fete și au făcut toate eforturile pentru a-i ocroti și a-i educa sănătos în spiritul valorilor creștine și morale. În familia Palade, băieții au urmat școli militare, devenind ofițeri de carieră și, în paralel, au făcut studii universitare de drept, Alexandrina a urmat medicina, iar celelalte două surori au absolvit Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, fiind dublu licențiate în geografie-naturale și în drept.

Alexandrina a fost cea mai mare dintre frați. Clasele primare le-a urmat la Târgu Ocna. Întrucât profesia de militar a tatălui obliga familia să-și schimbe des domiciliul, cursurile liceale le-a făcut la Iași, București și Piatra Neamț. Inteligentă, cu o foarte bună memorie, silitoare și studioasă, avea o conduită apreciată unanim de profesori și pedagogi. În anul 1909 a susținut examenul de absolvire la Liceul „Petru Rareș” din Piatra Neamț, secțiunea modernă, pentru care s-a pregătit în particular, potrivit unei precizări făcute mai târziu dintr-o notă autobiografică.

Din toamna anului 1905 până la Primul Război Mondial, familia Palade a locuit la mănăstirea Pângărați din județul Neamț. În octombrie 1905, la Pângărați, s-a născut al șaselea copil al familiei Palade, Constanța.

Mănăstirea Pângărați, ctitorie a lui Alexandru Lăpușeanu, a fost ridicată în 1560 pe locul unui vechi schit. Biserica din piatră, clopotnița și chiliile au rezistat vremurilor și prin daniile domnitorilor Petru Șchiopul, Aron Vodă, ale domnilor Movilești, Mihai Viteazul, Vasile Lupu și Mihail Sturza. În 1857, prin strădania starețului Barnaba, din veniturile moșilor pe care le posedă mănăstirea a fost construit ansamblul de clădiri care s-a păstrat până astăzi. Mai târ-

ziu, în 1872, Mitropolia Moldovei și Sucevei a acceptat cererea Ministerului de Interne ca în clădirile mănăstirii să funcționeze o închisoare. Din 1905 și până în preajma Primului Război Mondial, Grigore Palade a fost directorul închisorii, fapt menționat în Monografia Mănăstirii Pângărați. Aici s-a născut în 1907 și al șaptelea copil al familiei, Dumitru Palade. În timpul Primului Război Mondial (1916-1918), la Pângărați a funcționat un spital militar zonal care apoi s-a transformat în sanatoriu, condus de Societatea pentru Profilaxia Tuberculozei și Asistența Tuberculoșilor săraci din România, patronat de Regina Maria.

În anul 1909, Alexandrina Palade s-a înscris la Facultatea de Medicină din Iași. La începutul anului I grupa era formată din 18 studenți, în majoritate proveniți din diferite județe ale Moldovei. Trei colegi veneau din Basarabia, toți având o situație materială bună. Cei mai mulți însă își ascundeau discret starea materială în condițiile în care familia nu putea suporta costurile vieții de student și fiecare trebuia să găsească soluții pentru masă și cazare. În 1910 doi dintre frați, Ioan și Emil, fuseseră deja admiși la școli militare de ofițeri, iar familia avea în grijă încă patru copii, din care cel mai mic avea 3 ani. Pentru a se întreține, Alexandrina Palade a fost admisă și a funcționat ca meditatoare la Institutul Humpel din Iași unde, în schimbul serviciului, i s-a asigurat cazare și masă.

În perioada primilor ani de studenție ai Alexandrinei Palade (1910-1912), corpul profesoral al Facultății de Medicină era format din profesori care funcționau încă de la începutul facultății (1879), între care, profesorii Leon Sculy, George Bogdan, Constantin Thiron,

Vasile Negel, Emanuil Riegler, Constantin Bacaloglu, Mihail Manicatide, Amza Jianu, Nicolae Leon, Gabriel Socor, Emil Pușcariu, Corneliu Șumuleanu, Ioan Tănăsescu. Această generație de eminenti profesori era preocupată nu doar de ținerea cursurilor de pregătire teoretică ci, în egală măsură, și de latura practică, de formarea simțului datoriei și a cultului muncii, calități care erau considerate indispensabile unui viitor medic.

Deși Facultatea de Medicină se confrunta în acea perioadă cu o serie de lipsuri, după cum își amintește profesorul Gheorghe Năstase, „izbutea să scoată elemente valoroase. Studenții, sânguincioși între altele, căutau să-și ascundă cu multă grijă lipsurile materiale, se dovedeau excelenți colegi. Multiplele examene, în total 88, examene de sfârșit de an ca și doctorate, în cei șase ani și jumătate de studiu stabileau legături strânse de colegialitate și ajutor reciproc între studenți și studente. Profesorii buni, activi, căutau să elimine lipsurile prin activitatea lor didactică.” (1)

Studioasă și tenace, Alexandrina Palade a reușit ca după examenele de final ale anului I, începând cu anul II de facultate să obțină o bursă din Fondul Adamache, pe care a păstrat-o până la sfârșitul studiilor. Bursa îi asigura un venit lunar de 100 de lei, dar la finele fiecărui an trebuia să înainteze Academiei Române certificatul de studii cu rezultatele la examene și să probeze o comportare ireproșabilă. A reușit să se mențină bursieră până la sfârșitul studiilor. Menționez că Facultatea de Medicină din Iași acorda anual opt burse Adamache. Din anul II obține bursă și studentul Gheorghe Năstase, astfel că două din cele opt burse au fost acordate în aceeași

grupă unor studenți meritoși și motivați care, mai târziu, prin activitatea lor au contribuit la prestigiul Școlii medicale ieșene.

La 1 mai 1914, în urma examenului de internat susținut, Alexandrina Palade a fost numită internă definitivă a Spitalului „Sf. Spiridon” în Secția de Chirurgie, condusă de profesorul Paul Anghel, unde a funcționat până la absolvire, în 1916.

Ultimii doi ani de studenție (1914-1916), au coincis cu primii doi ani ai Marelui Război, perioadă de neutralitate pentru România, perioada în care însă țara și armata se pregăteau pentru orice eventualitate. Deși o decizie referitoare la intrarea în război a României încă nu fusese luată, în perioada 1915-1916 medicinaștii din anii terminali făceau numeroase concentrări și instructaje asupra medicinei militare de campanie. Pentru Alexandrina Palade au fost ani foarte importanți din punct de vedere profesional, ani care au contribuit la formarea sa ca practician și pe vreme de război. Exemplul oferit de profesorii săi și de către colegii medici l-a exersat asiduu, înțelegând că pentru a deveni un bun medic era necesar să profesezi zi de zi, îndeplinind conștiincios sarcinile de serviciu și dând dovadă în permanență de umanism, seriozitate și responsabilitate.

La 2 iunie 1916 își susține teza de doctorat în medicină și chirurgie sub președinția profesorului C.I. Parhon și la 28 iunie obține dreptul de liberă practică în țară.

La 15 august 1916 România a intrat în război, un război marcat de momente dramatice atât pentru țară cât și pentru destinul și viața tinerei Alexandrina Palade, ca medic și om. Între timp se logodise cu colegul său, doctorul Gheorghe Năstase, după o priet-

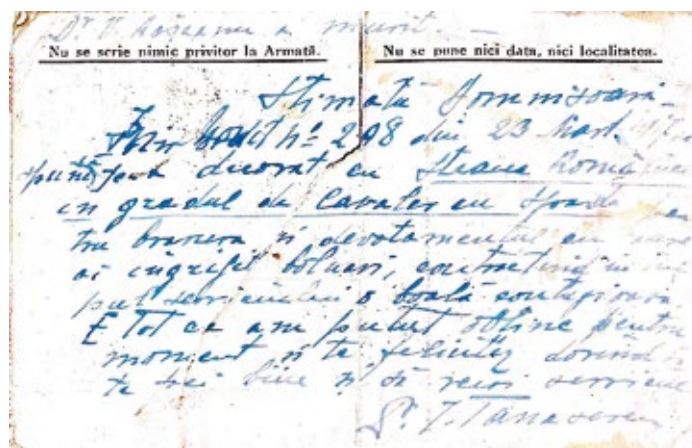
enie de mai mulți ani, hotărâre luată și pentru că amândoi fuseseră mobilizați, urmând ca fiecare să-și facă datoria ca medic pe toata durata războiului, până la demobilizare. Într-un tabel întocmit de Facultatea de Medicină cu personalul didactic care în campania 1916-1918 a făcut serviciul militar, printre cei 60 de profesori, asistenți și preparatori se afla și numele a trei absolvenți ai seriei 1916, și anume Alexandrina Palade, Gheorghe Năstase și Arnold Stocker.

Alexandrina Palade a fost mobilizată la 16 august 1916 ca medic șef de Triaj la Spitalul Militar 264 Iași, cu gradul de căpitan. Și-a îndeplinit atribuțiile cu responsabilitate și devotament până la demobilizare, pe 1 iunie 1918. A fost o perioadă din viața Alexandrinei Palade asupra căreia se cuvine să zăbovim, pentru că evenimentele care au urmat au confirmat că era pregătită pentru misiunea care i se încredințase.

La sfârșitul anului 1916, Iașul era supraaglomerat de câteva sute de mii de refugiați, care sperau să găsească un loc mai sigur care să-i ferească de urmările ocupației germane. Trenurile sanitare aduceau zilnic de pe front răniți și bolnavi, care mai întâi erau triați în gara Iași și apoi dirijați spre spitale pentru a fi operați și îngrijiți. După cum se știe, pericolul cel mare a fost însă tifosul exantematic care în primele luni ale anului 1917 a atins cote alarmante. Epidemia s-a extins repede pe front și în rândul populației civile, fiind afectate mai ales organismele slăbite de frig, de lipsa hranei dar și de igiena precară.

Agenții transmitători ai bolii erau păduchii. Trenurile ajungeau în Iași pline nu doar cu soldați răniți ci și cu soldați contaminați de tifos. Zilnic se înregistrau în perioada de vârf a epidemiei, în lunile ianuarie-martie 1917, câte 150-200 de decese. În aceste condiții, corpul medical din spitale și în special din Serviciul Triaj al gării Iași a scris adevărate pagini de eroism, 11 din 12 medici pierzându-și viața. Ziarele vremii informau zilnic cu privire la sacrificiul uman al corpului medical. La începutul războiului fuseseră mobilizați în serviciul armatei 2200 de medici și studenți, din care 180 au murit de tifos exantematic iar alți 200 s-au îmbolnăvit, scăpând însă cu viață, între aceștia și doctor Alexandrina Palade.

Aducându-și aminte de aceasta perioadă de grele încercări, 50 de ani mai târziu, dr. Alexandrina și profesor Gheorghe Năstase, într-o evocare a profesorului Mihail Manicaticide, mărturiseau că îi datorează acestuia mai mult decât recunoștință. Ca studenți și apoi ca medici interni, lucraseră cu ilustrul medic și profesor, îi audiaseră

Carte poștală adresată Alexandrinei Paladei (verso), facsimil, 6 aprilie 1917, Târgu Ocna, colecția Ana Ciornei.

cursurile, adevărate comunicări științifice sprijinite pe cazuri clinice. Îi admiraseră formidabila memorie, precizia cu care punea un diagnostic ca și îndemânarea cu care lucra cu bolnavii. Era unanim apreciat pentru umanismul pe care îl profesa la maximum, vis-a-vis de pacienți era dezinteresat sub aspect material. Datorită calităților sale de bun organizator, Spitalul Izolarea, spital de boli contagioase, funcționa în mijlocul unui centru populat fără să fi existat riscuri într-o vreme în care epidemiile loveau cu o mare violență, iar în anul 1917 tifosul exantematic a pus la grea încercare Iașul și lumea medicală. Epidemia de tifos exantematic nu făcea victime doar la Iași ci în toată Moldova.

În februarie 1917, dr. Alexandrina Palade, s-a îmbolnăvit de tifos exantematic într-o formă gravă. Fără intervenția salvatoare și inspirată a profesorului Mihail Manicaticide, este greu să ne imaginăm dacă Alexandrina Palade ar fi supraviețuit. Însă profesorul Mihail Manicaticide, aflând de starea domnișoarei dr. Alexandrina, trecând peste uzanțele deontologice, a trimis doi sanitari cu o targă care au transportat-o la Spitalul Izolarea, unde a fost îngrijită de profesorul Manicaticide personal și de domnișoara dr. Aspazia Macarovici, pentru ca apoi să-i dirijeze convalescența prin corespondență.

Alexandrina Palade și-a petrecut convalescența la Târgu Ocna, unde locuia familia sa. Aici, la 6 aprilie 1917, a primit o carte poștală de la profesorul Ioan Tănăsescu prin care o anunța că, prin Înalt Decret al Majestății sale Regele Ferdinand, a fost decorată cu Ordinul „Steaua României” cu spade în gradul de Cavaler, „pentru bravura și devotamentul cu care a îngrijit bolnavii contractând în timpul serviciului o boală contagioasă”. Decretul era semnat de ministrul de război Vintilă Brătianu. Profesorul Tănăsescu adăuga într-o nota lapidară

Alexandrina Năstase și dr. Lucia Leon Borcea (rând 1) cu stagiarii Anului V, Institutul Gregorian, 1931, colecția Ana Ciornei.

o tristă veste: „Dr. Rășcanu a murit”. Fac mențiunea că în 1917 doar două femei medic au primit această înaltă distincție care, până la Primul Război Mondial, era conferită bărbaților. Alexandrina Palade a fost una din cele două femei medic decorate. Ordinul național „Steaua României” a fost instituit la 10 mai 1877, în timpul Regelui Carol I, după proclamarea independenței României.

După o foarte scurtă convalescență, își reia activitatea la Serviciul Triaj, Spitalul Militar nr. 264. Dr. Alexandrina Palade avea 26 de ani, contractase tifos exantematic de la bolnavii pe care i-a îngrijit, scăpase din ghearele morții, date fiind și circumstanțele pe care le-am arătat mai sus, dar sechelele acestei boli aveau să-i afecteze sănătatea pe parcursul întregii vieți. Manifestările bolii și urmările ei erau cunoscute, riscurile unor complicații majore nu erau excluse, pentru că, în principal, toți foștii bolnavi de tifos exantematic rămâneau cu o fragilitate capilară și mare risc de producere a unor accidente vasculare centrale sau periferice, cu urmări grave. În ultimii ani de viață, suferințele și sechelele tifosului exantematic îi făceau aproape imposibilă deplasarea, leziunile practic nu se mai cicatrizară și necesitau o îngrijire atentă și permanentă la domiciliu.

Revenind însă la momentul 1917–1918, dr. Alexandrina Palade ieșise din confruntarea dură cu războiul și cu boala, călită, bărbătoasă,

puternică, stăpână pe sine și decisă să ia în piept viața de pe poziția de învingător al celui mai de temut adversar, moartea.

După demobilizare, s-a căsătorit la 23 iunie 1918 cu dr. Gheorghe Năstase și de aici încolo s-a dedicat profesiei de medic și carierei didactice cu multă responsabilitate.

La 27 martie 1918 a fost numită asistent provizoriu la Clinica Dermatologică din Iași. Un an mai târziu, în urma concursului organizat de Epitropia Spitalelor și Ospiciilor Casei „Sf. Spiridon”, dr. Alexandrina Palade Năstase, începând cu 1 iunie 1918, prin Înaltul Decret Regal nr. 2448/1919, a fost confirmată ca medic secundar definitiv în locul doamnei dr. Lucia Leon Borcea la Institutul „Grigore Ghika Vodă” din Iași (Maternitatea Iași).

În paralel cu activitatea de medic, a avut o bogată și susținută activitate didactică, la început fiind preparator la Clinica Obstetricală a Facultății de Medicină din Iași. Din 1920 a cumulat și alte funcții și atribuții didactice și anume:

- profesor la Școala de moașe de pe lângă Institutul „Grigore Ghika Vodă” din 1924, titulară a cursurilor de igienă și puericultură, ținute mai întâi onorific, până când au intrat în vigoare bugetul și regulamentul școlii, la 1 ianuarie 1925;

- preparator suplinitor la Clinica Obstetricală a Facultății de Medicină, Universitatea Iași, de la 1 iunie 1926;
- profesor la Școala Superioară de surori infirmiere și supraveghere de spital a Epitropiei „Sf. Spiridon”, începând cu 8 aprilie 1931;
- profesor la Școala de infirmiere, ca titulară a cursului de obstetrică la anul II, din 1934;
- reconfirmată profesor de obstetrică și ginecologie la Școala Superioară de surori de Spital în 1936;
- asistent cu titlu definitiv la Facultatea de Medicină, Clinica Obstetricală Iași, prin Înaltul Decret nr. 1500/1938;
- profesor titular și medic la Liceul Industrial de fete „Elena Gheorghe Mârzescu” de la „Reuniunea Femeilor Române”, fondată în 1863, timp de peste 25 de ani, din 1920 și până la 15 decembrie 1946, când liceul a fost desființat de regimul politic instaurat după 1944;
- medic la Căminul Studentelor „Regina Maria”, din 1923 până în 1928;
- medic la Manufactura de Tutun Iași timp de aproape 20 de ani, până în septembrie 1938, cu o normă de șase vizite pe săptămână acordate salariaților. De menționat meritul personal al Alexandrinei Năstase care, din proprie inițiativă, a înființat la Manufactura de Tutun Iași prima creșă pentru copiii salariaților într-o întreprindere de stat din România.

La 4 decembrie 1939, prin decizia Epitropiei generale a Spitalelor „Sf. Spiridon” Iași, dr. Alexandrina Năstase a fost delegată să îndeplinească atribuțiile și răspunderile profesorului dr. Eugen Aburel, medicul primar și șeful Spitalului „Grigore Ghica Vodă”. Această numire îi va aduce mari neplaceri și îi va afecta cariera profesională. Suntem în anii 1939-1940, de ascensiune a mișcării legionare, fapt care la nivelul societății a dus la apariția unor conflicte și reacții dure împotriva persoanelor care nu simpatizau, cum a fost și situația Alexandrinei Năstase. Ca medic șef al Spitalului „Grigore Ghica Vodă”, a fost implicată indirect în conflictul dintre soția șefului legionar al Iașului și al Moldovei, doctorița Gârneață și dr. Lucia Borcea. Alexandrina Năstase, prin ordin de partid, în 1940, și-a pierdut postul de la Institutul „Grigore Ghica Vodă”, deși era încadrată ca medic definitiv, asistentă definitivă cu trei gradații. Prin această decizie abuzivă și arbitrară, a fost obligată să rămână doar medic școlar la „Reuniunea Femeilor Române”.

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, Alexandrina Năstase și-a urmat soțul, în sarcina căruia a fost evacuarea atât a inventarului

și arhivelor Facultății de Medicină cât și a Clinicii Dermatologice pe care o conducea, cu toate problemele care nu erau deloc simple în condiții de război. Evacuarea s-a făcut în grabă și doar spiritul de bun organizator al dr. Gheorghe Năstase a făcut posibilă expedierea nu numai a întregului material spitalicesc, a aparatului grele, a arhivelor ci mai ales a reușit să salveze Muzeul de Mulaje al Clinicii Dermatologice. Dacă ar fi rămas în Iași, ar fi fost distrus de bombardamentele care au lovit din plin și au incendiat Spitalul „Sf. Spiridon” și Clinica Dermatologică.

La Alba Iulia, activitatea didactică a Facultății de Medicină s-a desfășurat aproape normal iar Spitalul „Sf. Spiridon”, care încă de la începutul războiului devenise Spitalul Z.I. 281, a funcționat din plin în clădirea liceului din Alba Iulia.

Nu voi insista asupra momentului întoarcerii din refugiu, care s-a făcut în condiții greu de imaginat astăzi, pe fondul schimbărilor politice prin care trecea atunci țara, schimbări care nu au fost favorabile intelectualității medicale care a revenit în Iași din refugiu.

În această nouă etapă istorică în care intrase România, dr. Alexandrina Năstase avea să treacă prin al doilea moment dificil al vieții sale (după cel din anii dictaturii legionare) și anume, cariera sa profesională s-a frânt brusc și iremediabil, ca urmare a reformei învățământului din anii 1948-1949. Această reformă a început dureros cu epurări din învățământ și cu desființarea școlilor de tradiție între care, la Iași, Liceul Militar „General Macarovici” și Liceul Industrial de fete „Elena Gh. Mârzescu”, unde funcționa și Alexandrina Năstase. Resemnată, la 28 noiembrie 1950 se pensionează, continuând să fie până la sfârșitul vieții (1972) un colaborator de nădejde al soțului său, dr. Gheorghe Năstase, șeful Clinicii de Dermatologie și profesor la Facultatea de Medicină din Iași.

Pentru activitatea desfășurată, dr. Alexandrina Năstase, așa cum am arătat, a fost decorată în 1917 cu „Steaua României” cu spade în gradul de Cavalier. În 1939 a primit Medalia „Centenarului Regelui Carol I”, în 1940 a fost medaliată de către Ministerul Înzestrării armatei pentru contribuția adusă înzestrării oștirii, iar în 1941, prin decret regal, i s-a conferit Semnul onorific „Răsplata Muncii” pentru 25 de ani în serviciul statului.

Alexandrina Palade Năstase a fost o valoroasă profesionistă angajată în viața medicală și universitară ieșeană și în numeroase acțiuni de ocrotire a sănătății, de caritate și de voluntariat. S-a considerat până la vârsta senectuții totdeauna datoră să fie în slujba vieții și sănătății oamenilor, prin statutul profesiei dar și ca răspuns la sprijinul pe care, la rândul său, l-a primit din partea societății în timpul studiilor, atunci când i s-a acordat bursa Adamache, atitudine care dezvăluie simțul unei demnități umane rare, de recunoaștere a meritelor înaintașilor și de mulțumiri aduse profesorilor săi.

ALEXANDRINA PALADE NĂSTASE (1890-1972)

- A LIFE COVERED BY A NOBLE MISSION

On 1 May 1914, following the boarding exam, Alexandrina Palade Năstase was named definitive intern in the Surgery Department of the „St. Spiridon” in Iasi, where he worked until graduation in 1916.

On June 2, 1916, he defended his doctoral thesis in medicine and surgery, under the chairmanship of Professor C.I. Parhon and on 28 June obtained the right of free practice in the country.

Mobilized on August 16, 1916, as Chief of Triage at the Military Hospital 264 Iasi, with the rank of captain, Alexandrina Palade Năstase fulfilled his duties with responsibility and devotion until the demobilization, June 1, 1918.

"For the bravura and devotion that the patients took care of by contracting a contagious disease during the service", he was distinguished with the "Steaua României" Order with knops in the rank of Knight.

Keywords: Alexandrina Palade Năstase, doctor of medicine, combatant during the First World War, the „Steaua Romania" Order

NOTE

1 Profesorul Gheorghe Năstase. *Profesionist, dascăl și erudit al Școlii medicale ieșene. Pagini memorialistice. Inedite. Postume*, Editura Răzeșu, Piatra Neamț, p. 94.